

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobkyne **E. K.K.**, zastúpenej Advokátskou Kanceláriou V., proti žalovanému **JUDr. J. G.**, o ochranu osobnosti a náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch, vedenej na Okresnom súde v Nitre pod sp. zn. 7 C 182/2006, o dovolaní žalobkyne proti rozsudku Krajského súdu v Nitre z 19. marca 2009 sp. zn. 8 Co229/2008, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Nitre z 19. marca 2009 sp. zn. 8 Co229/2008 **z r u š u j e** a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd v Nitre rozsudkom z 3. júla 2008 č.k. 7 C 182/2006-210 určil, že žalovaný dňa 14. novembra 2000 svojím protiprávnym konaním spočívajúcim v nerešpektovaní zákona o premávke na pozemných komunikáciách zasiahol do osobnostných práv žalobkyne, a to do jej práva na súkromný a rodinný život. Žalovanému uložil povinnosť zaplatiť žalobkyne sumu 500 000,-Sk (16 596,96 €) titulom náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch a zaplatiť jej trovy konania vo výške 155 273,-Sk (5 154,12 €) k rukám jej právneho zástupcu, všetko do 3 dní od právoplatnosti rozhodnutia. Svoje rozhodnutie odôvodnil s poukazom na vykonané dokazovanie, článok 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ústavný zákon č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov) a ustanovenia § 11, § 13 a § 100 ods. 2 Občianskeho zákonníka (zákon č. 40/1964 Zb. v znení neskorších predpisov). V odôvodnení svojho rozhodnutia poukázal na to, že v trestnom konaní vedenom na Okresnom súde Dunajská Streda pod sp. zn. 1 T 199/2003 bola preukázaná vina žalovaného na dopravnej nehode dňa 14. novembra 2000, v dôsledku ktorej zomrel P. K. - jediný dieťa žalobkyne žijúce s ňou v spoločnej domácnosti. Súd prvého stupňa ustálil, že v

dôsledku tejto dopravnej nehody spôsobenej žalovaným došlo k zásahu do osobnostného práva žalobkyne tak, že bola narušená celistvosť jej rodiny a bolo zasiahnuté do jej súkromného a rodinného života, pričom následky sú trvalé a neodstrániteľné, keď ochudobnenie žalobkyne v citovej oblasti je nenapraviteľné. Dospel k záveru, že v dôsledku tragickej smrti syna žalobkyne pri dopravnej nehode došlo k nesmierne závažnej ujme, spočívajúcej v strate milovaného dieťaťa, čím je žalobkyňa do budúcnosti ochudobnená o rodinný život a táto spočíva aj v citovej strate, keď žalobkyňa smrťou syna stratila jeho lásku a radosť s ním prežívanú. Zároveň utrpela citovú ujmu spočívajúcu v neprijemných pocitoch úzkosti, smútku, zúfalosti a šoku zo smrti milovanej osoby. S poukazom na uvedené preto určil, že žalovaný svojim protiprávnym konaním, spočívajúcim v nerešpektovaní zákona o pozemných komunikáciách, zasiahol do osobnostných práv žalobkyne a to do jej práva na súkromný a rodinný život. Dospel k záveru, že týmto nečakaným, šokujúcim úmrtím syna žalobkyne došlo k tak závažnému zásahu do práva na ochranu jej osobnosti, spočívajúceho v obmedzení jej súkromného a rodinného života, že žiadna z morálnych foriem zadosťučinenia nie je postačujúca. Preto ustálil, že predpoklady pre priznanie nemajetkovej ujmy v peniazoch sú dané, keď považoval za nepochybné, že ujmu, ktorá žalobkyni vznikla, by na jej mieste každá iná osoba považovala za ujmu objektívne závažnú. Bol toho názoru, že strata možnosti žalobkyne práve v konkrétnom súkromnom živote je hodná osobitného zreteľa. Pri svojom rozhodovaní vychádzal z toho, že pre určenie výšky primeraného zadosťučinenia v peniazoch sú v zmysle ustanovenia § 13 ods. 3 Občianskeho zákonníka taxatívne stanovené dve kritériá, a to jednak závažnosť vzniknutej ujmy, ako aj okolnosti, za ktorých do práva na ochranu osobnosti došlo, keď výška peňažnej náhrady je predmetom voľnej úvahy súdu. Pri určení peňažnej náhrady prihliadol na nenapraviteľný následok vzniknutý v dôsledku smrteľnej nehody syna žalobkyne a dôsledky, ktoré táto tragická nehoda u nej vyvolala. Zohľadnil aj to, že išlo o nedbanlivostný trestný čin žalovaného a že na zavinení dopravnej nehody sa podieľal i nebohý syn žalobkyne. Dospel potom k záveru, že žalobkyňou žiadaná výška nemajetkovej ujmy je primeraná, a preto aj v tejto časti jej návrhu (na plnenie) vyhovel. Za nedôvodnú pritom považoval námietku premlčania vznesenú žalovaným. Poukázal na to, že právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch je nepremlčateľné z dôvodu, že toto právo je v systéme slovenského právneho poriadku jednotným právom, ktorého zmyslom je chrániť fyzickú a psychickomorálnu integritu fyzickej osoby. V tomto zmysle je právo na ochranu osobnosti podľa ustanovenia § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka právom nemajetkovým. Konštatoval, že cieľom práva na náhradu nemajetkovej ujmy je primerane vyvážiť a zmierniť

nemajetkovú ujmu a toto právo rýdzo osobnej povahy osobnosti fyzickej osoby nemožno vyčleniť z okruhu nepremlčateľných nemajetkových práv, i keď sa satisfakcia príslušnej nemajetkovej ujmy vyjadruje prostredníctvom finančných prostriedkov. O trovách konania rozhodol v zmysle ustanovenia § 142 od. 1 O.s.p

Krajský súd v Nitre rozsudkom z 19. marca 2009 sp.zn. 8 Co 229/2008 na odvolanie žalovaného rozsudok súdu prvého stupňa zmenil tak, že žalobu zamietol. Žalobkyni uložil povinnosť zaplatiť žalovanému náhradu trov konania vo výške 564, 30 € do troch dní. Dospel k záveru, že napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa je potrebné v celom rozsahu zmeniť a žalobu žalobkyne zamietnuť z dôvodu, že súd prvého stupňa nesprávne právne posúdil vznesenú námietku premlčania voči nároku žalobkyne na plnenie a otázku procesnej podmienky konania o jej určujúcom návrhu. Konštatoval, že povinnosťou súdu pri určujúcom návrhu je skúmať existenciu naliehavého právneho záujmu na jeho podaní [§ 80 písm. c) O.s.p. a § 103 O.s.p.], pri nároku na plnenie a žalovaným vznesenej námietke premlčania aj dôvodnosť tejto námietky, ako aj určitosť a vykonateľnosť žalobných návrhov. Čo sa týka určujúceho nároku a výroku napadnutého rozsudku uviedol, že na takomto návrhu nemá žalobkyňa naliehavý právny záujem z dôvodu, že takýto nárok nepredstavuje spôsob ochrany osobnosti v zmysle ustanovenia § 13 ods. 1 Občianskeho zákonníka a že takýmto rozhodnutím sa jej právne postavenie nijak nezlepší a spornosť peňažných nárokov voči žalovanému neodstráni, keď otázku existencie zásahu žalovaného do jej práva na súkromný a rodinný život si súd ako predbežnú otázku musí aj tak vyriešiť pri rozhodovaní o už podanom nároku na plnenie. Tento naliehavý právny záujem žalobkyňa nemôže mať aj preto, že jej návrh v časti na plnenie je premlčaný a premlčané právo priznať súdom nemožno. Vychádzajúc z uvedeného názoru ďalej neskúmal ani určitosť požadovaného výroku z hľadiska žalovaným uvádzaných námietok. Čo sa týka nároku na plnenie a výroku napadnutého rozsudku o žalovaného povinnosti k nemu mal za to, že súd prvého stupňa síce aplikoval na vec správne právne ustanovenia Občianskeho zákonníka, avšak tieto si nesprávne právne vyložil a dospel potom k nesprávnym právnym záverom. Pri svojich úvahách vychádzal z toho, že

- uvádzaný zásah bol jedným konaním žalovaného a len jeho dôsledky majú pretrvávať,
- všetky majetkové práva s výnimkou vlastníckeho práva sa premlčujú a osobitná úprava nepremlčateľnosti práv podľa § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka upravená nie je
- ak sa dlžník premlčania dovoľá, nemožno premlčané právo veriteľovi priznať (§ 100 ods. 1 veta tretia Občianskeho zákonníka),

- vznesenie námietky premlčania nemožno považovať za výkon práva v rozpore s dobrými mravmi,
- princíp istoty právnych vzťahov umožňuje nepremlčateľnosť len u práv zákonom výslovne upravených (vylúčená analógia legis a iuris) ,
- právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch je jednorázové právo a toto nemožno podriaďovať pod inštitút záväzkových vzťahov a predstavuje právo na osobitnú formu ochrany osobnosti fyzickej osoby neviazanú na žiadne iné právo,
- právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch - peňažná satisfakcia vzniká už okamihom zásahu do osobnosti fyzickej osoby, nevyžaduje potrebu predchádzajúceho uplatnenia u osoby do práv zasahujúcej a nekonštituuje sa až súdnym rozhodnutím, ktoré je teda len deklaratórne a významné len pre počiatok omeškania z neho (z určenej splatnosti) vyplývajúci,
- uplatňovanie práv na náhradu škody v trestnom konaní a vôbec existencia a trvanie trestného alebo iného konania voči osobe zasahujúcej do osobnosti fyzickej osoby nemá vplyv na plynutie premlčacej lehoty (nespôsobí prerušenie jej plynutia), keď má vplyv len na preukázanie zodpovednosti deklaratórnym rozhodnutím,
- výpočet prípadov nepremlčateľnosti majetkových práv obsiahnutých v ustanovení § 100 ods. 2 a 3 Občianskeho zákonníka je taxatívny a peňažnú satisfakciu neuvádza,
- na námietku premlčania nemožno neprihliadať s poukazom na ustanovenie § 107 ods. 3 Občianskeho zákonníka,
- u práva na peňažnú satisfakciu platí všeobecná trojročná premlčacia lehota a plynie odo dňa, keď sa právo mohlo vykonať po prvý raz, t.j. odo dňa vzniku práva,
- zodpovednosť za zásah do práv fyzickej osoby predstavujúcej zásah do ochrany osobnosti je zodpovednosť objektívna neviazaná na zavinenie (preto nezávislá i na trestnom, priestupkovom, správnom alebo inom konaní) a bez možnosti vyvinenia sa,
- neoprávnený zásah do práv fyzickej osoby týkajúci sa jej osobnosti môže predstavovať i nečinnosť subjektu práva, ktorému zákon povinnosť činnosti ukladá,
- právo na peňažnú satisfakciu (zadosťučinenie) nepatrí automaticky (vždy) pre každý zásah do osobnosti fyzickej osoby, ale predstavuje výnimočné právo pre prípady, ak iné spôsoby ochrany osobnosti nepostačujú,
- primárne a osobitné nároky osôb dotknutých neoprávnených zásahom iných subjektov (na náhradu vecnej škody, bolestného, sťaženia spoločenského uplatnenia, zadosťučinenia ...) majú prednosť pred všeobecnou úpravou u ochrany osobnosti, i keď nemožno vylúčiť i ich kumulatívne uplatnenie.

Vychádzajúc z uvedených záverov potom, na rozdiel od súdu prvého stupňa, dospel k právnenému záveru o tom, že právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch - peňažnú satisfakciu (zadosťučinenie) je podľa ustanovenia § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka osobným právom majetkovej povahy vyjadriteľným peňažným ekvivalentom a podliehajúcim premlčaniu vo všeobecnej trojročnej lehote počítanej od okamihu zásahu do práv fyzickej osoby na ochranu osobnosti, v dôsledku čoho je nárok žalobkyne na túto náhradu, vzniknutý 14. novembra 2000 a uplatnený na súde až 21. marca 2006, premlčaný. Pre dôvodne a zákonne vznesenú námietku premlčania zo strany žalovaného súdom v zmysle ustanovenia § 100 ods. 1 veta tretia Občianskeho zákonníka je nepriznateľný. Preto návrh žalobkyne v tejto časti zamietol bez toho, že by ďalej posudzoval vecnú správnosť a opodstatnenosť uplatňovaného premlčaného práva (čo do základu a výšky). O trovách konania rozhodol podľa ustanovenia § 224 ods. 1 a § 142 ods. 1 O.s.p.

Proti uvedenému rozhodnutiu odvolacieho súdu podala s poukazom na ustanovenie § 238 ods. 1 O.s.p. dovolanie žalobkyňa, ktoré odôvodnila tým, že rozhodnutie odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci [§ 241 ods. 2 písm. c) O.s.p.]. Zdôraznila, že v čase podania žaloby na súd jednoznačne dominoval právny názor, že právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch je imanentnou súčasťou práva na ochranu osobnosti a ako osobnostné právo nepodlieha premlčaniu. Poukázala na odbornú diskusiu prebiehajúcu k predmetnej otázke v Českej republike zdôrazniac, že Najvyšší súd Českej republiky dlhodobo vo svojich rozhodnutiach potvrdzoval právny názor, podľa ktorého sa právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch nepremlčuje. Súčasne uviedla, že súdy Slovenskej republiky (s výnimkou rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp.zn. 5 Cdo 278/2007 z 25. septembra 2008) danú otázku doteraz vôbec neriešili a rovnako ani odborná verejnosť sa ňou nezaoberala. Odvolávala sa na príkaz právnej istoty, ktorého zložkou je najmä príkaz určitosti zákona, resp. iných všeobecne záväzných právnych predpisov, zákaz spätnej časovej pôsobnosti zákonov (zákaz retroaktivity), ako aj príkaz ochrany dôvery občanov (resp. fyzických osôb a právnických osôb) v právny poriadok. Namietala nesprávne právne posúdenie veci odvolacím súdom týkajúce sa jeho právnych záverov, a to že: **1/** vznesenie námietky premlčania nie je výkonom práva v rozpore s dobrými mravmi, **2/** žalobkyňa nemá naliehavý právny záujem na určení, že žalovaný zasiahol do jej práva na ochranu osobnosti, **3/** právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch je osobným právom majetkovej povahy vyjadriteľným peňažným ekvivalentom a podliehajúcim premlčaniu vo všeobecnej trojročnej lehote počítanej od okamihu zásahu do práv fyzickej

osoby na ochranu osobnosti. Čo sa týka žalovaným vznesenej námietky premlčania, poukázala na ustanovenie § 3 Občianskeho zákonníka, podľa ktorého výkon práva nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi, ktoré platí i pre výkon práva vzniesť námietku premlčania. Tým, že odvolací súd sa v odôvodnení napadnutého rozhodnutia touto zásadnou otázkou vôbec nezaoberal, táto skutočnosť robí napadnuté rozhodnutie v tejto časti nepresvedčivým, nepreskúmateľným a arbitrárnym a je porušením ústavného práva žalobkyne na súdnu a inú právnu ochranu v zmysle článku 46 Ústavy Slovenskej republiky. Namietala, že súd mal spravodlivo posúdiť otázku vznesenia námietky premlčania žalovaným nielen v kontexte prípadu (činu žalovanému), ale v kontexte celkového správania žalovaného. Žalobkyňa očakávala, že žalovaný sa jej úprimne ospravedlní a vyjadrí hlbokú ľútosť nad stratou jej jediného dieťaťa, ktorej sa vôbec nedočkala, hoci od smrti jej syna uplynulo už viac ako osem rokov. Konanie žalovaného, ktorý jej osobne alebo aspoň listom nevyjadril ľútosť nad svojim činom a neprejavil súcit, označila ako konanie v rozpore s dobrými mravmi. Tiež zdôraznila, že žalovaný bol v čase nehody sudcom, teda vykonával povolanie, ktoré vyžaduje vysoké morálne a osobnostné predpoklady, preto by súd by mal z hľadiska posudzovania konania žalovaného, vzhľadom na dobré mravy zohľadniť skutočnosť, že v prípade sudcov by mala byť hranica posudzovania možného súladu konania s dobrými mravmi oveľa vyššia ako u bežných občanov. Ohľadne právneho záveru odvolacieho súdu, že žalobkyňa nemá naliehavý právny záujem na určení, že žalovaný zasiahol do jej práva na ochranu osobnosti, poukázala na ustanovenie § 13 Občianskeho zákonníka, znenie ktorého občianskoprávne prostriedky ochrany osobnosti fyzickej osoby uvádza len príkladom ("najmä"). Preto úprava § 13 Občianskeho zákonníka nevyklučuje, aby podľa okolností prípadu dotknutá fyzická osoba použila niektorý iný občianskoprávny prostriedok rovnakej povahy. Sú preto prípustné žaloby dožadujúce sa určenia, že určitým spôsobom bolo zasiahnuté do práva na ochranu osobnosti žalobcu, avšak v žiadnom prípade nejde o žalobu na určenie podľa § 80 písm. c) O.s.p., takže nie je potrebné preukazovať existenciu naliehavého právneho záujmu na určení. Za otázku zásadného právneho významu označila otázku premlčania vo vzťahu k právu na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch. Na rozdiel od právneho názoru odvolacieho súdu o povahe práva na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch, ako práva majetkového, vyslovila, že právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch predstavuje zadosťučinenie, ktoré je nemajetkovým právom. Zväčšenie majetkovej sféry nie je jeho účelom, to je len vedľajší efekt. Zo zákona jednoznačne vyplýva, že sa premlčujú len majetkové práva a nie osobnostné. Nevyplýva z neho, že právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch, zaradené medzi osobnostné práva, by malo byť majetkovým právom. V prípade rozporu alebo

nejednoznačnosti právnych noriem, by sa súd mal prikloniť k takému výkladu, ktorý je ústavne konformnejší, pretože to zodpovedá povinnosti všeobecných súdov v situácii, keď právny predpis dovoľuje dvojaký výklad (jeden ústavne konformný a jeden ústavne nekonformný) vykladať právny predpis spôsobom ústavne konformným, s poukazom na článok 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky. V dovolaní ďalej poukázala na právny záver odvolacieho súdu, že jej právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch vzniklo 14. novembra 2000. Ak by právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch podliehalo premlčaniu, za podstatnú označila otázku, kedy začína plynúť premlčacia doba, keďže podľa § 101 Občianskeho zákonníka, pokiaľ nie je uvedené inak, premlčacia doba je trojročná a plynie odo dňa, keď sa právo mohlo vykonať po prvý raz. Podľa žalobkyne pre začiatok plynutia premlčacej doby je podstatný deň, keď došlo k ukončeniu trvania zásahu do osobnostných práv dotknutej osoby. Uviedla, že ak právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch podlieha premlčaniu, tak právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch možno uplatniť po prvý krát až deň nasledujúci po dni, v ktorom došlo k ukončeniu zásahu do osobnostných práv (ktorý stále trvá) alebo v ktorom došlo k poskytnutiu zadosťučinenia, ktoré sa nezdá byť primerané, a preto právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch sa nemohlo premlčať, pretože premlčacia doba ešte nemohla uplynúť. Zo všetkých uvedených dôvodov navrhla, aby dovolací súd rozsudok Krajského súdu v Nitre sp.zn. 8 Co 229/2008 z 19. marca 2009 zmenil tak, že odvolací súd rozsudok Okresného súdu v Nitre č.k. 7C 182/2006-210 z 3. júla 2008 potvrdzuje, ako v časti výroku, podľa ktorého JUDr. J. G. (žalovaný) 14. novembra 2000 svojim protiprávnym konaním spočívajúcim v nerešpektovaní zákona o premávke na pozemných komunikáciách zasiahol do osobnostných práv E. K. (žalobkyne), a to do jej práva na súkromný a rodinný život, tak aj v časti návrhu na uloženie povinnosti na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch tak, že JUDr. J. G. (žalovaný) je povinný zaplatiť žalobkyni sumu vo výške 16 596,96 € (500 000,- Sk) titulom náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch a zaplatiť žalobkyni trovy konania vo výške 5 154,12 € (155.273,- Sk), aby odvolanie žalovaného zamietol a priznal žalobkyni trovy odvolacieho a dovolacieho konania, ktoré je žalovaný povinný zaplatiť právnemu zástupcovi žalobkyne do troch dní odo dňa nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia.

Žalovaný vo svojom vyjadrení žiadal dovolanie žalobkyne zamietnuť. Nesúhlasil s názorom žalobkyne že v čase podania návrhu jednoznačne dominoval právny názor, že právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch je imanentnou súčasťou práva na ochranu osobnosti a ako osobnostné právo nepodlieha premlčaniu. Poukázal na rozhodnutie

Najvyššieho súdu Českej republiky, uverejnené v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk Najvyššieho súdu Českej republiky pod č. R 4/2008 o tom, že právo na náhradu nemajetkovej ujmy sa premlčuje. Vyjadrenia žalobkyne uvedené v dovolaní, že by sa jej neospravedlnil, označil ako nepravdivé a uviedol, že v priebehu trestného konania a aj v tomto konaní vyslovil ľútosť nad smrťou syna žalobkyne a niekoľkokrát so žalobkyňou aj telefonicky hovoril, avšak táto všetko riešila cez médiá, čo nechcel. Bol toho názoru, že žalobkyňa v konaní nežiadala z titulu práv na ochranu osobnosti ospravedlnenie a nepovažovala ho z pohľadu uplatneného nároku za rozhodujúce, hoci z obsahu dovolania vyplýva opak. K námietke premlčania uviedol, že súdna prax pripúšťa použitie ustanovenia § 3 Občianskeho zákonníka len vo výnimočných prípadoch, ktoré však v danej veci neexistujú, pretože nie jeho zavinením si žalobkyňa neuplatnila žalobu v premlčacej lehote, a preto uplatnenie námietky premlčania nie je výrazom zneužitia práva. Za neudržateľný označil názor, podľa ktorého zásah žalovaného do osobnostných práv žalobkyne stále trvá, a preto sa nárok žalobkyne na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch nemohol premlčať a že premlčacia doba ani nezačala plynúť. Výrok dovolacieho petitu, ktorým sa žalobkyňa domáha, že on zasiahol nerešpektovaním zákona o premávke na pozemných komunikáciách do jej práva na súkromný a rodinný život označil za nesprávny a neurčitý z dôvodu, že absentuje príčinná súvislosť medzi porušením zákonného ustanovenia a právom na súkromný a rodinný život žalobkyne, do ktorého zasiahol a mohol zasiahnuť jedine usmrtením jej syna a nie nerešpektovaním zákona o premávke na pozemných komunikáciách.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podala včas účastníčka konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.) proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť týmto opravným prostriedkom (§ 238 ods. 3 O.s.p.), bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) preskúmal napadnutý rozsudok odvolacieho súdu v rozsahu podľa § 242 ods. 1 O.s.p. a dospel k záveru, že dovolanie žalobkyne je dôvodné.

Dovoláním možno napadnúť právoplatné rozhodnutia odvolacieho súdu, pokiaľ to zákon pripúšťa (§ 236 ods. 1 O.s.p.).

V zmysle ustanovenia § 238 O.s.p. platí, že ak dovolanie smeruje proti rozhodnutiu, vydanému v tejto procesnej forme, je prípustné, ak je ním napadnutý zmeňujúci rozsudok (§ 238 ods. 1 O.s.p.)

Podľa ustanovenia § 241 ods. 2 O.s.p. dovolanie možno odôvodniť len tým, že a/ v konaní došlo k vadám uvedeným v ustanovení § 237 O.s.p., b/ konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, c/ rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci.

Najvyšší súd Slovenskej republiky je oprávnený rozhodnutie odvolacieho súdu preskúmať len v rozsahu, v ktorom bol jeho výrok napadnutý, pričom je viazaný uplatneným dovolacím dôvodom, vrátane toho, ako ho dovolateľ obsahovo vymedzil (§ 242 ods. 1 O.s.p.). Dovolací súd nie je viazaný rozsahom dovolacích návrhov v prípadoch uvedených v ustanovení § 242 ods. 2 písm. a/ až d/ O.s.p. Ak nejde o vady uvedené v § 237 O.s.p., neprihliada na vady konania, ktoré neboli uplatnené v dovolaní, iba že by tieto vady mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci.

Uvedené zákonné ustanovenie § 237 O.s.p. pripúšťa dovolanie proti každému rozhodnutiu (rozsudku alebo uzneseniu) odvolacieho súdu, ak konanie, v ktorom bolo vydané, je postihnuté niektorou zo závažných procesných väd vymenovaných v písmenách a/ až g/ tohto ustanovenia (ide tu o nedostatok právomoci súdu, spôsobilosti účastníka, prekážku veci právoplatne rozhodnutej alebo už prv začatého konania, ak sa nepodal návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný, prípad odňatia možnosti účastníka pred súdom konať a prípad rozhodovania vylúčeným sudcom alebo nesprávne obsadeným súdom). Existencia niektorej z vyššie uvedených väd však nebola dovolacím súdom v konaní zistená a ani dovolateľkou namietaná.

Inou vadou konania, na ktorú musí dovolací súd prihliadnuť aj vtedy, ak nie je v dovolaní namietaná, je procesná vada, ktorá na rozdiel od väd taxatívne vymenovaných v § 237 O.s.p. nezakladá zmätočnosť rozhodnutia. Jej dôsledkom je vecná nesprávnosť, ktorej základom je porušenie procesných ustanovení upravujúcich postup súdu v občianskom súdnom konaní. Uvedená vada konania však dovolacím súdom nebola zistená a ani dovolateľkou namietaná.

Z obsahu dovolania žalobkyne vyplýva, že táto ako dovolací dôvod uplatňuje ustanovenie § 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p., t.j. nesprávne právne posúdenie veci odvolacím súdom.

Nesprávnym právnym posúdením veci je v zmysle § 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p. omyl súdu pri aplikácii práva na zistený skutkový stav. O mylnú aplikáciu právnych predpisov ide vtedy, ak súd použil iný právny predpis, ako mal správne použiť, alebo aplikoval síce správny právny predpis, ale nesprávne ho vyložil. O takýto prípad sa v prejednávanej veci čiastočne jedná.

Podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len Dohovor) každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu. Rozsudok musí byť vyhlásený verejne, ale tlač a verejnosť môžu byť vylúčené buď po dobu celého, alebo časti procesu v záujme mravnosti, verejného poriadku alebo národnej bezpečnosti v demokratickej spoločnosti, alebo keď to vyžadujú záujmy maloletých alebo ochrana súkromného života účastníkov alebo v rozsahu považovanom súdom za úplne nevyhnutný, pokiaľ by, vzhľadom na osobitné okolnosti, verejnosť konania mohla byť na ujmu záujmom spoločnosti.

Základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len ústavy) zaručuje, že každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Ústava Slovenskej republiky predstavuje právny celok, ktorý treba aplikovať vo vzájomnej súvislosti všetkých ústavných noriem. Len výnimočne a ojedinele môže nastať stav, keď sa spoločensky upravený vzťah upravuje jedinou normou ústavy (II. ÚS 128/95). Každé ustanovenie ústavy treba interpretovať a uplatňovať v nadväznosti na iné normy ústavy, pokiaľ existuje medzi nimi príčinná súvislosť (II. ÚS 48/97), a preto ústavný súd opakovane vyslovil názor, že ustanovenia ústavy sa vysvetľujú a uplatňujú vo vzájomnej súvislosti všetkých relevantných noriem (II. ÚS 31/97, PL. ÚS 13/97, PL. ÚS 15/98, II. ÚS 10/99, I. ÚS 53/01, PL. ÚS 12/01, m. m. PL. ÚS 9/04 atď.). Záver o interpretácii

a uplatňovaní právnych noriem vo vzájomnej príčinnej súvislosti sa nepochybne vzťahuje nielen na ústavné normy, ale aj na právne normy obsiahnuté v právnych predpisoch nižšieho stupňa právnej sily, teda aj na právne normy obsiahnuté v zákonoch. Zároveň zo zásady ústavne konformného výkladu a uplatňovania právnych predpisov explicitne vyjadrenej v čl. 152 ods. 4 ústavy vyplýva aj požiadavka, aby všetky orgány verejnej moci vykladali a uplatňovali zákony (zákonné normy) v súlade s obsahom a účelom dotknutých ústavných noriem.

Za výklad a aplikáciu zákonov, ale aj za dodržiavanie základných práv a slobôd je na prvom mieste zodpovedný všeobecný súd. Ústavný súd vo svojej judikatúre tiež konštantne zdôrazňuje, že pri uplatňovaní svojej právomoci nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti (čl. 124 ústavy) nemôže zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov, a že jeho úloha sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách najmä v tom smere, či závery všeobecných súdov sú dostatočne odôvodnené, resp. či nie sú arbitrárne s priamym dopadom na niektoré zo základných ľudských práv (napr. I. ÚS 19/02, I. ÚS 27/04, I. ÚS 74/05).

Podľa právneho názoru dovolacieho súdu ústavne súladný výklad zákonov (podľa čl. 152 ods. 4 ústavy), platného i v čase rozhodovania odvolacieho súdu, v danom prípade predstavuje neoddeliteľnú súčasť rozhodovacej činnosti a ako taký jedine zodpovedá základnému právu každého na súdnu ochranu podľa čl. 46 ústavy (obdobne napr. I. ÚS 24/00).

Podstata základného práva priznaného podľa čl. 46 ods. 1 ústavy spočíva v prvom rade v oprávnení každého reálne sa domáhať ochrany svojich práv na súde, že tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola namietanému právu poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktoré ustanovenie o súdnej ochrane vykonávajú, a teda že základné právo na súdnu ochranu nespočíva len v práve domáhať sa súdnej ochrany, ale ju aj v určitej kvalite, t.j. zákonom ustanoveným postupom súdu, dostať. Postup súdov v konaní o veci a jeho kvalita ustanovená zákonom je vyjadrením práva na súdnu ochranu účastníka konania vyplývajúceho z čl. 46 ods. 1 ústavy. Ochranu

základným právam a slobodám poskytujú predovšetkým všeobecné sudy (I. ÚS 50/97, I. ÚS 54/97).

V zmysle ustálenej rozhodovacej činnosti ústavného súdu predmetným článkom ústavy sa zaručuje ochrana viacerých záujmov, a to najmä práva na prístup k súdu, práva na spravodlivý proces, ktorého základným predpokladom uplatnenia je nezávislosť a nestrannosť súdu, pričom ochrana podľa čl. 46 ods. 1 ústavy neznamena, že súd právoplatne rozhodne v prospech navrhovateľa (II. ÚS 71/97, III. ÚS 46/04).

Základné právo na súdnu ochranu zohráva v demokratickej spoločnosti natoľko závažnú úlohu, že pri rozhodovaní o podmienkach jeho uplatnenia neprichádza zo strany súdov do úvahy zužujúci výklad a ani také interpretačné postupy pri výklade procesných predpisov, ktorých následkom by mohlo byť jeho neodôvodnené, prípadne svojvoľné obmedzenie alebo odňatie. Konanie a rozhodovanie všeobecných súdov sa uskutočňuje v predpísanom ústavnom a zákonnom rámci, rešpektovanie ktorého vylučuje svojvôľu v ich postupe, pričom vylúčenie svojvôle sa zabezpečuje viacerými prostriedkami vrátane ich povinnosti svoje rozhodnutia odôvodniť. Odôvodnenie rozhodnutí dovoľuje účastníkom konania posúdiť, ako súd v ich veci vyložil a aplikoval príslušné procesné predpisy a akými úvahami sa riadil pri svojom rozhodovaní o veci samej. Odôvodnenie rozhodnutí súdov tvorí v tomto smere súčasť spravodlivého súdneho procesu a zodpovedá základnému právu na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“).

Nejde o porušenie základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivý proces, ak súd nerozhodne podľa predstáv účastníka konania a jeho návrhu nevyhoví, ak je takéto rozhodnutie súdu v súlade s objektívnym právom. Do práva na spravodlivý proces nepatrí právo účastníka konania, aby sa všeobecný súd stotožnil s jeho právnymi názormi. Právo na spravodlivý proces je naplnené tým, že všeobecné sudy na základe výkladu a použitia relevantných právnych noriem rozhodnú, a to za predpokladu, že ich právne závery nie sú svojvoľné, neudržateľné a že neboli prijaté v zrejmom omyle konajúcich súdov, ktorý by poprel zmysel a podstatu práva na spravodlivý proces (IV. ÚS 252/04).

Občianske súdne konanie je jednou zo záruk zákonnosti a slúži na jej upevňovanie a rozvíjanie. Každý má právo domáhať sa na súde ochrany práva, ktoré bolo ohrozené alebo porušené (§ 3 O.s.p.).

Z ustanovenia § 80 O.s.p. vyplýva, že návrhom na začatie konania možno uplatniť, aby sa rozhodlo najmä

- a/ o osobnom stave (o rozvode, o neplatnosti manželstva, o určení, či tu manželstvo je alebo nie je, o určení rodičovstva, o osvojení, o spôsobilosti na právne úkony, o vyhlásení za mŕtveho),
- b/ o splnení povinnosti, ktorá vyplýva zo zákona z právneho vzťahu alebo z porušenia práva,
- c/ o určení, či tu právny vzťah alebo právo je alebo nie je, ak je na tom naliehavý právny záujem.

Z ustanovenia § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka vyplýva, že výkon práv a povinností vyplývajúcich z občianskoprávných vzťahov nesmie bez právneho dôvodu zasahovať do práv a oprávnených záujmov iných a nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi.

Podľa § 11 Občianskeho zákonníka fyzická osoba má právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia, svojho mena a prejavov osobnej povahy.

Generálna klauzula ochrany osobnosti obsiahnutá v ustanovení § 11 Občianskeho zákonníka bola prispôbena Listine základných práv a slobôd zákonom č. 509/1991 Zb. účinným od 1. januára 1992, odkedy až do súčasnosti toto ustanovenie znie tak, že fyzická osoba má právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia, svojho mena a prejavov osobnej povahy. Účinnosťou tohto zákona bola pod ochranu osobnosti zahrnutá aj ochrana súkromia, ktorá zahŕňa právo na nerušený osobný život, duševný pokoj, nedotknuteľnosť života jednotlivca v kruhu jeho najbližších. Jednou z hodnôt osobnosti každej fyzickej osoby ako celku, ktorej rešpektovanie musí občianske právo voči subjektom v rovnakom postavení zabezpečovať, je právo na súkromie.

Obsah práva na súkromie, je nutné určovať so zreteľom na ústavné predpisy a ustanovenia medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách uvedených v článku 154c ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, v ktorých má pozitívna zákonná úprava práva občana na súkromie svoj prirodzeno-právny zdroj.

Podľa § 15 Občianskeho zákonníka po smrti fyzickej osoby patrí uplatňovať práva na ochranu osobnosti manželovi a deťom a ak ich niet, jej rodičom.

Z ustanovenia § 13 ods. 1 Občianskeho zákonníka vyplýva, že fyzická osoba má právo najmä sa domáhať, aby sa upustilo od neoprávnených zásahov do práva na ochranu jej osobnosti, aby sa odstránili následky týchto zásahov a aby jej bolo dané primerané zadosťučinenie.

Podľa § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka pokiaľ by sa nezdalo postačujúce zadosťučinenie podľa ods. 1 najmä preto, že bola v značnej miere znížená dôstojnosť fyzickej osoby, alebo jej vážnosť v spoločnosti, má fyzická osoba tiež právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch.

Ustanovenie § 13 Občianskeho zákonníka, upravujúce právne prostriedky ochrany osobnosti, bolo do Občianskeho zákonníka zavedené novelou vykonanou zákonom č. 87/1990 s účinnosťou od 29. marca 1990. Dovtedy po prijatí zákona č. 40/1964 Zb. síce figurovala ochrana osobnosti a súd mohol priznať dotknutej osobe aj primerané zadosťučinenie, ale len vo forme zadosťučinenia morálneho.

Z obsahu spisu vyplýva, že žalobkyňa si v konaní uplatňuje dva samostatné nároky. Prvým je určovací žaloba a druhým je nemajetková ujma vyjadrená v peniazoch.

Žalobkyňa v dovolaní proti zamietnutiu určovacej žaloby nepovažovala za správny právny záver odvolacieho súdu, že v konaní nepreukázala naliehavý právny záujem na takejto žalobe. Najvyšší súd Slovenskej republiky po preskúmaní veci v tejto časti dospel k záveru, že uvedená námietka žalobkyne je dôvodná.

Dovolací súd poukazuje na tú skutočnosť, že podľa ustálenej súdnej praxe nie je žaloba na ochranu osobnosti určovacou žalobou v zmysle generálnej žalobnej klauzuly § 80

O.s.p., pri ktorej je potrebné preukazovať naliehavý právny záujem. V tejto súvislosti je potrebné poukázať už na rozhodnutie bývalého Najvyššieho súdu ČSSR, uverejnené v Zborníku III Najvyššieho súdu ČSSR: Najvyšší súd o občianskom súdnom konaní v niektorých veciach pracovnoprávných, občianskoprávných a rodinnoprávných, SEVT Praha, 1980, str. 208-209, podľa ktorého žaloby podľa § 13 ods. 1 Občianskeho zákonníka nie sú žalobami určovacími podľa ustanovenia § 80 písm. c) O.s.p., preto nie je potrebné aby sa preukazoval naliehavý právny záujem na tomto určení. Dovolací súd sa stotožňuje s citovaním rozhodnutím a následnou nadväzujúcou dlhoročnou praxou súdov a zdôrazňuje, že uvedený právny názor v ňom vyjadrený nie je dôvodné meniť. Z dôvodu, že odvolací súd dospel v časti určovacieho návrhu, že JUDr. J. G. 11. novembra 2000 svojim protiprávnym konaním spočívajúcim v nerešpektovaní zákona o premávke na pozemných komunikáciách zasiahol do osobnostných práv E. K., a to do jej práva na súkromný a rodinný život k záveru, že žalobkyňa nepreukázala naliehavý právny záujem, a z toho dôvodu zamietol žalobu bez toho, aby sa zaoberal meritom veci, vec nesprávne právne posúdil. Už len z uvedeného bolo preto potrebné rozhodnutie odvolacieho súdu v tejto časti zrušiť a vec vrátiť odvolaciemu súdu na vecné posúdenie takto uplatňovaného nároku žalobkyne.

Pre posúdenie uplatňovaného nároku považuje dovolací súd za potrebné bližšie sa venovať otázke osobnostných práv fyzických osôb, ktoré sú v Občianskom zákonníku zaradené ako ochrana osobnosti v ustanoveniach § 11 až 16.

Pojmovými znakmi subjektívnych osobnostných práv sú absolútna povaha, imateriálny charakter, všeobecnosť a výlučnosť, zásadná neprevoditeľnosť, časová neobmedzenosť a nepremlčateľnosť. Pôsobia voči neobmedzenému, resp. neurčitému okruhu ostatných subjektov práva, ich predmetom sú výlučne nemajetkové hodnoty (osobnosť), patria každej fyzickej osobe „a priori“, (sú prejavom ľudskej osobnosti vo vzťahu k ostatným subjektom, t.j. či fyzickým alebo právnickým osobám) s rovnakým právnym postavením, výlučné oprávnenie nakladať počas celého života v medziach určených právnym poriadkom s jednotlivými stránkami svojej osobnosti patrí fyzickej osobe, nemožno ich scudzovať, deliť od ich nositeľa, upínajú sa na fyzickú osobu po dobu jej fyzickej existencie v spoločnosti (sú časovo neobmedzené počas života fyzickej osoby) sú nezdediteľné (netvorí predmet dedičstva), sú nepremlčateľné, rovnako aj neprekludovateľné a nemožno ich postihovať exekúciou. Na rozdiel od nich majetkové práva možno oddeliť od ich subjektov, prevádzať (scudzovať) ich, podliehajú exekúcii, premlčaniu a preklúzii. Špecifickosť subjektívnych

osobnostných práv spočíva v ich predmete, ktorým je priamo osobnosť človeka, fyzickej osoby v jej celistvosti. Právo na ochranu osobnosti (subjektívne rýdzo osobné, resp. osobnostné právo) Občiansky zákonník upravuje ako jednotné právo (doslovné znenie „fyzická osoba má právo na ochranu svojej osobnosti“). V dôsledku toho je treba jednotlivé práva, ktoré v tomto jednotnom rámci vznikajú, chápať ako práva čiastkové, líšiace sa navzájom vzťahom k rôznym hodnotám, stránkam osobnosti, avšak vychádzajúcim z osobnosti tvoriacej fyzickú a mravnú jednotu. Ako základné hodnoty osobnosti každej fyzickej osoby uvádza Občiansky zákonník v § 11 výslovne život, zdravie, občiansku česť a ľudskú dôstojnosť, ako aj súkromie, meno a prejavy osobnej povahy.

Podľa ustanovenia článku 8 odseku 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných práv a slobôd, publikovaného pod č. 209/1992 Zb., každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie. Z ustanovenia článku 17 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach publikovaného pod č. 120/1976 Zb. vyplýva, že nikto nesmie byť vystavený svojvoľnému zasahovaniu do súkromného života, rodiny, domova alebo korešpondencie a každý má právo na zákonnú ochranu proti takým zásahom alebo útokom.

Právo na súkromie v rôznych poňatiach môže zahŕňať tak ochranu rodinného života, súkromie obydlia, listové tajomstvo, ako aj ochranu cti, povest' človeka, či ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním údajov o osobe. V ústavnej rovine je zakotvené v článku 16 Ústavy Slovenskej republiky - nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená, obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom; článku 19 ods. 1 – každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života, ods. 2 - každý má právo na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe; v článku čl. 21 garantujúcom nedotknuteľnosť obydlia; v článku 22 zaručujúcom ochranu listového tajomstva, tajomstva dopravovaných správ a iných písomností a ochranu osobných údajov.

Európsky súd pre ľudské práva v rozsudku zo 16. decembra 1992 vo veci Niemetz proti Nemecku uviedol, že „...nepovažuje za možné alebo potrebné pokúsiť sa o vyčerpávajúcu definíciu pojmu „súkromný život“. Mohlo by však byť príliš reštriktívne limitovať tento pojem „výsostným okruhom“, v ktorom môže jednotliviec žiť svoj vlastný osobný život, ako sa rozhodne, a úplne z tohto okruhu vylúčiť vonkajší svet neobsiahnutý

v tomto okruhu. Rešpektovanie súkromného života musí tiež obsahovať do určitej miery právo zakladať a rozvíjať vzťahy s ostatnými ľuďmi.“

Súčasťou práva na súkromie je právo na rodinný život. Európsky súd pre ľudské práva v rozsudku z 21. júna 1988 vo veci Berrhab proti Holandsku konštatoval : „Z pojmu rodina, na ktorom je založený článok 8, vyplýva, že dieťa narodené z takéhoto zväzku je ipso iure súčasťou tohto vzťahu. Z tohto dôvodu existuje od momentu narodenia dieťaťa a už vzhľadom na samotnú existenciu tejto skutočnosti medzi dieťaťom a jeho rodičmi zväzok rovnajúci sa „rodinnému životu“, dokonca aj vtedy, keď už rodičia neskôr spolu nežijú.“ Podstatou rodinného života je oprávnenie fyzickej osoby utvárať, udržiavať a rozvíjať vzťahy medzi členmi rodiny založené na silných citových väzbách.

Ak medzi fyzickými osobami existujú sociálne, morálne, citové a kultúrne vzťahy vytvorené v rámci ich súkromného a rodinného života, môže porušením práva na život jednej z nich dôjsť k nedovolenému zásahu do práva na súkromie druhej z týchto osôb. Takýmto protiprávnym zásahom tretej osoby do práva na súkromie, resp. práva rodinný život môže byť ďalšiemu účastníkovi vzťahu spôsobená taká ujma, ktorá mu čiastočne alebo úplne bráni naplno napĺňať jeho citové potreby, t.j. nemajetková ujma postihujúca inú ako majetkovú sféru osobnosti, sféru osobnostnú, ku ktorej nepochybne patrí aj citová (emocionálna) ujma. Ak dôjde k smrti jedného z členov rodinného vzťahu, pozostalá osoba môže utrpieť citovú ujmu vo forme šoku, smútku zo straty blízkej osoby a takisto aj spoločensva (vzťahu) s blízkou osobou.

Osobnosť, ktorá je chránená prostredníctvom všeobecného osobnostného práva, v prípade, ak došlo k zásahu do tohto práva, má možnosť využiť právne prostriedky ochrany osobnosti, ktoré sú exemplifikatívne uvedené v ustanovení § 13 Občianskeho zákonníka. Prichádzajú do úvahy, pokiaľ hrozí alebo je spôsobená ujma v osobnostnej nemajetkovej sfére a majú rôznu povahu. Ktoré z týchto právnych prostriedkov príslušná fyzická osoba na ochranu svojej osobnosti uplatní, bude závislé v prvom rade na jej vôli ovplyvnenej predovšetkým intenzitou a povahou protiprávneho zásahu. Zásah do emocionálnej sféry fyzickej osoby, spôsobený protiprávnym konaním tretej osoby, následkom ktorého je úmrtie blízkej osoby, zakladá právo domáhať sa ochrany osobnosti podľa ustanovení Občianskeho zákonníka o ochrane osobnosti. Realizácia tejto ochrany je vo výlučnom záujme osôb, ktoré sú v takom úzkom vzťahu k postihnutej fyzickej osobe, že

ochrana integrity jeho osobnosti aj po jeho smrti (tzv. postmortálna ochrana) je ich osobným záujmom; ide o najbližších príbuzných, a to manžela a deti, a ak ich niet, o rodičov.

Jednotlivé prostriedky na ochranu osobnosti sú relatívne samostatné. Je možné ich použiť jednotlivo alebo kumulovane, taktiež v závislosti od intenzity protiprávneho zásahu do osobnostnej sféry fyzickej osoby. Zákon výslovne pripúšťa možnosť podania návrhu na upustenie od neoprávnených zásahov (negatívna žaloba), výslovne prípustný je aj návrh na odstránenie následkov už uskutočnených zásahov (reštitučná žaloba) a návrh na poskytnutie primeraného zadosťučinenia (satisfakčná žaloba), ktoré nemá charakter peňažnej náhrady, teda nejde o majetkové plnenie, ale je výlučne prostriedkom morálneho, imateriálneho pôsobenia. Svojou povahou nejde o prostriedok represívny, ani reparačný, ale o špeciálny prostriedok ochrany osobnosti so satisfakčnou povahou, ktorá sa bezprostredne nepremieta do majetkovej sféry postihnutej fyzickej osoby, preto ju nemožno vyjadriť a vyčísliť v peniazoch. V prípade, ak by sa nezdalo morálne zadosťučinenie postačujúce, umožňuje Občiansky zákonník v § 13 ods. 2 priznať náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch, ktorej účelom je vyvážiť a zmierniť nemajetkovú ujmu peňažnou formou a plní tiež satisfakčnú funkciu.

Z uvedeného vyplýva, že vedľa žalôb na zdržania sa zásahov a žalôb na odstránenia následkov zásahu sú možné aj žaloby dožadujúce sa inej formy ochrany. Plynie to zo slova „najmä“ použitého v prvej vete ustanovenia § 13 Občianskeho zákonníka. Touto inou formou ochrany sú žaloby o určenie, že určitým spôsobom sa zasiahlo do práv osobnosti žalobcu, alebo žaloby o určenie, že určité výroky sú nepravdivé. Tieto žaloby nie sú žalobami určovacími podľa ustanovenia § 80 písm. c) O.s.p. Preto nie je potrebné, aby sa preukazoval právny záujem na tomto určení.

Najvyšší súd Slovenskej republiky preto dospel k záveru, že odvolací súd tým, že zamietol žalobu v časti určovacieho výroku v zmysle ustanovenia § 13 ods. 1 Občianskeho zákonníka práve s odvolaním na právny záver o neexistencii naliehavého právneho záujmu, dospel k nesprávnemu a predčasnému právnemu záveru. Keďže rozsudok súdu prvého stupňa zmenil bez nariadenia pojednávania, a teda bez vecného (meritórneho) posúdenia skutočností rozhodujúcich pre určenie, či došlo zásahu do osobnostných práv žalobkyne, je potrebné, aby sa po vrátení veci vykonal náležité dokazovanie aj s poukazom na vyslovený názor dovolacieho sudu o charaktere prostriedkov na ochranu osobnosti výslovne neuvedených

v ustanovení § 13 Občianskeho zákonníka a osobnostných práv, konkrétne práva na súkromný a rodinný život. Pozornosť bude musieť venovať aj námietkám žalovaného, týkajúcim sa nesprávnosti a neurčitosti žalobkyňou formulovaného žalobného petitu.

Pokiaľ sa týka druhého žalobného návrhu, uplatňovaného v konaní, podstatnou dovolacou námietkou uplatnenou žalobkyňou v dovolacom konaní bolo, že odvolací súd nesprávne právne posúdil premlčanie práva na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch a s tým súvisiacu otázku začiatku plynutia premlčacej doby.

Podľa § 100 ods. 1 Občianskeho zákonníka právo sa premlčí, ak sa nevykonalo v dobe v tomto zákone ustanovenej (§ 101 až 110). Na premlčanie súd prihliadne len na námietku dlžníka. Ak sa dlžník premlčania dovoľá, nemožno premlčané právo veriteľovi priznať.

Z ustanovenia § 100 ods. 2 Občianskeho zákonníka vyplýva, že sa premlčujú všetky majetkové práva s výnimkou vlastníckeho práva. Tým nie je dotknuté ustanovenie § 105. Záložné práva sa nepremľujú skôr, než zabezpečená pohľadávka.

Nepremľujú sa takisto práva z vkladov na vkladných knižkách alebo na iných formách vkladov a bežných účtoch, pokiaľ vkladový vzťah trvá (§ 100 ods. 3 Občianskeho zákonníka)

Premlčanie je kvalifikované uplynutie času, v dôsledku ktorého súdnu vymáhateľnosť možno odvrátiť námietkou. Zmyslom tohto inštitútu je zvýšenie istoty v právnych vzťahoch. Premlčaním právo nezaniká, iba sa závažne oslabuje. Uplatnenie námietky premlčania spôsobuje zánik súdnej vymáhateľnosti, v dôsledku čoho súd premlčané právo nemôže priznať. Základným účelom inštitútu premlčania je pôsobiť na subjekty občianskoprávných vzťahov, aby v primeraných dobách uplatnili svoje práva (nároky) a zároveň aj zabrániť tomu, aby povinné osoby neboli po časovo neprimeranej dobe nútené splniť si svoje povinnosti. Inštitút premlčania takto zabraňuje dlhodobému trvaniu práva im zodpovedajúcim povinnostiam. Ak uplynula zákonom ustanovená premlčacia doba a oprávnená osoba v nej určeným spôsobom u príslušného orgánu svoje právo nevykonala, vzniká povinnej osobe oprávnenie vzniesť námietku premlčania, a tak spôsobiť stav, že sa oprávnená osoba nemôže s úspechom domáhať u súdu svojho práva. Dôvodné vznesenie námietky premlčania

v občianskom súdnom konaní má totiž za následok, že súd nemôže oprávnenej osobe právo (nárok) priznať (§ 100 ods. 1 tretia veta Občianskeho zákonníka). Pritom zásada hospodárnosti konania musí viesť konajúci súd k tomu, aby prednostne posúdil v konaní vznesenú námietku premlčania vzhľadom na to, že v prípade jej oprávnenosti takýto postup vedie k rýchlemu vydaniu rozhodnutia vo veci samej, bez potreby vykonávania ďalších dôkazov.

Pokiaľ ide o nemajetkovú ujmu, ktorej sa žalobkyňa domáhala svojim druhým žalobným návrhom, táto vyjadruje najmä náhradu za utrpené pocity frustrácie, šoku, stresu, smútku, straty zo spoločenstva s milovanou osobou, a podobne. K vzniku nemajetkovej ujmy na osobnosti fyzickej osoby môže dôjsť vzhľadom na odlišnú povahu jednotlivých hodnôt osobnosti tvoriacich ich fyzickú a morálnu jednotu rôznym spôsobom.

Predpokladmi vzniku nároku na náhradu nemajetkovej ujmy v predmetnom prípade sú:

- existencia ujmy (spočívajúca v poškodení duševného zdravia žalobkyne)
- porušenie právnej povinnosti, resp. protiprávny úkon (spočívajúci v konaní tretej osoby zodpovednej za narušenie osobnostných práv žalobkyne)
- príčinná súvislosť medzi touto ujmovou a protiprávnym konaním.

Podľa § 13 ods. 3 Občianskeho zákonníka výšku náhrady podľa ods. 2 určí súd s prihliadnutím na závažnosť vzniknutej ujmy a na okolnosti, za ktorých k porušeniu práva došlo.

Európsky súd pre ľudské práva v niektorých prípadoch porušenia osobnostných práv napr. práva na život, osobnú slobodu a bezpečnosť, práva na súkromie a rodinný život, dospel k záveru, že dostatočným zadosťučinením pre sťažovateľa je samotné konštatovanie porušenia práva (rozsudky Český vs. Česká republika zo 6. júna 2000, Malhous vs. Česká republika z 12. augusta 2001, Pavletič vs. Slovensko z 22. júna 2004, Indra vs. Slovensko z 1. februára 2005). V iných prípadoch okrem záveru o porušení týchto práv, súčasne priznal úspešným sťažovateľom náhradu za utrpenú majetkovú ujmu (rozsudky Kučera vs. Slovensko zo 17. júla 2007, Babylonová vs. Slovensko z 20. júna 2006, Turek vs. Slovensko zo 14. februára 2006).

Dovolací súd opakovane poukazuje na to, že osobnosť človeka je chránená prostredníctvom všeobecného osobnostného práva. V prípade neoprávneného zásahu do určitého absolútneho osobnostného práva vznikne poškodenej osobe právo domáhať sa svojej ochrany.

Jednotné právo na ochranu osobnosti fyzickej osoby je zabezpečené radom čiastkových prostriedkov, na ktoré sa možno pozerat' relativne úplne samostatne. Právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch podľa ustanovenia § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka predstavuje jedno z parciálnych a relativne samostatných prostriedkov ochrany jednotného práva na ochranu osobnosti fyzickej osoby. Vzniká vtedy, keď morálna satisfakcia ako rýdzo osobné právo, na vyváženie a zmiernenie nepriaznivých následkov protiprávneho zásahu do osobnostných práv nestačí. Napriek tomu, že ide o satisfakciu v oblasti nemateriálnych osobnostných práv (podobne ako je to v prípade bolestného a sťaženia spoločenského uplatnenia alebo práva na náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej nezákonným rozhodnutím alebo nesprávnym úradným postupom podľa ustanovenia § 17 ods. 2 zákona č. 514/2003 Z.z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov), jeho vyjadrenie peňažným ekvivalentom spôsobuje, že ide o osobné právo majetkovej povahy. Podľa názoru dovolacieho súdu je to obsah nároku a nie predmet jeho ochrany, čo robí pre povahu nároku rozhodujúce, či sa uplatní všeobecný právny inštitút premlčania. Ak obsahom nároku na náhradu nemajetkovej ujmy je požiadavka na zaplatenie peňažnej sumy, potom princíp právnej istoty vylučuje, aby plynutiu času neboli priznané žiadne právne účinky.

Počiatok plynutia všeobecnej trojročnej premlčacej doby náhrady za nemateriálnu ujmu je podľa § 101 Občianskeho zákonníka je viazaný na okamih, kedy došlo k neoprávnenému zásahu objektívne spôsobilého porušiť alebo ohroziť osobnostné práva fyzickej osoby. Premlčacia doba začína plynúť dňom nasledujúcim po dni, kedy došlo k neoprávnenému zásahu do osobnostných práv. Správne konštatoval odvolací súd, keď uviedol, že uvedený zásah bol jedným konaním žalovaného, aj keď účinky budú pretrvávajúť po dlhú dobu. Námietku žalobkyne, že zásah do osobnostných práv žalobkyne stále trvá, neskončil a skončiť ani nemôže, pretože žalobkyni syna nikto nevráti, a preto nemožno uvažovať o začatí plynutia premlčacej doby, je neopodstatnená. V prejednávanej veci bolo preukázané, že neoprávneným konaním žalovaného bolo jedným činom zasiahnuté do práva na život syna žalobkyne P. K., do práva na súkromie a rodinný život žalobkyne, ktorý nastal

momentom jeho smrti a ktorého následky v podobe rôznej formy citovej ujmy (šoku, traumy, smútku a straty zo spoločenstva z blízkou osobou) u žalobkyne stále pretrvávajú. Žalobkyňa preto mohla svoje právo na uplatnenie náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch vykonať prvýkrát 15. novembra 2000. Od tohto dňa začala plynúť všeobecná trojročná premlčacia doba, ktorá skončila 15. novembra 2003. Žalobkyňa však svoju žalobu podala na súde až 21. marca 2006, teda po uplynutí premlčacej doby.

V tejto súvislosti je potrebné uviesť aj to, že k obdobnému právnomu záveru o premlčateľnosti práva na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch dospel Najvyšší súd Slovenskej republiky aj vo svojom rozhodnutí sp. zn. 5 Cdo 278/2007 zo dňa 25. septembra 2008.

Pokiaľ žalobkyňa poukazovala na prax a rozhodnutia súdov Českej republiky dovolací súd považuje za potrebné uviesť, že rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 30 Cdo 1522/2007 z 28. júna 2007, podľa ktorého právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch podľa § 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka nepodlieha premlčaniu, nebolo prijaté na publikovanie v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk. Pod Rc 4/2008 tu však bol naopak publikovaný rozsudok Vrchného súdu v Olomouci sp.zn. 1 Co 63/2003 zo dňa 17. februára 2004, zastávajúci opačný názor, t.j. že ide o právo, ktoré sa premlčuje, keďže ide o majetkový nárok, ktorý sa odvíja od osobnostného nepremľateľného práva. Špecializovaný senát Najvyššieho súdu Českej republiky následne v ďalšej veci predložil spis veľkému senátu, ktorý v zhode s publikovaným rozhodnutím dospel k záveru, že uvedené právo sa premlčuje.

Podľa názoru dovolacieho súdu sa však odvolací súd nedostatočne zaoberal námietkou žalobkyne týkajúcou sa rozporu vznesenej námietky premlčania s dobrými mravmi. Ustanovenie § 3 Občianskeho zákonníka je všeobecným ustanovením hmotnoprávnej povahy a dáva súdu možnosť posúdiť, či výkon subjektívneho práva je v súlade s dobrými mravmi a v prípade, ak to tak nie je, požadovanú ochranu odoprieť. Dobré mravy sú súhrnom spoločenských, kultúrnych a mravných noriem základných, ktoré preukázali počas historického vývoja určitú mieru stálosti (nemennosti), vyjadrujú podstatné historické tendencie a stotožňuje sa s nimi podstatná časť spoločnosti.

Všeobecne možno bezpochyby dôvodiť, že v konaní účastníkom konania opodstatnene vznesenú námietku premlčania voči uplatňovanej pohľadávke, nemožno

pokladať za konanie, ktoré je v rozpore s dobrými mravmi, pretože inštitút dobrých mravov je zákonným inštitútom a prispieva k istote v právnych vzťahoch. Za špecifických okolností však výkon práva namietať premlčanie uplatneného nároku by mohol byť konaním umožňujúcim poškodiť druhého účastníka právneho vzťahu, ktorý márne uplynutie premlčacej doby nezavinil a voči ktorému by zánik uplatňovaného nároku v dôsledku uplynutia premlčacej doby bol neprimerane tvrdým postihom v porovnaní s rozsahom a charakterom ním uplatňovaného práva a s dôvodmi, pre ktoré svoje právo neuplatnil včas. Znakom konania vykazujúce priamy úmysel poškodiť druhého účastníka je potrebné vyvodzovať z tých okolností, za ktorých bola námietka premlčania tohto nároku uplatnená a nie z okolností a dôvodov, z ktorých je vznik uplatňovaného nároku odvodzovaný, inými slovami, rozhodujúce (určujúce) pre odopretie účinkov námietky premlčania sú okolnosti, ktoré existovali v čase uplatnenia námietky premlčania. Tieto okolnosti musia byť naplnené v natolko výnimočnej intenzite, aby bol odôvodnený tak významný zásah do právnej istoty, akým je neumožnenie práva uplatniť námietku premlčania.

V posudzovanom prípade žalobkyňa okolnosti, pre ktoré by uplatnenie námietky premlčania malo byť v rozpore s dobrými mravmi, odvodzuje z konania žalovaného, ktorý žalobkyni osobne, ani aspoň listom nevyjadril ľútosť nad svojím činom a neprejavil súcit, ako aj zo skutočností, že žalovaný bol v čase nehody sudcom (vykonával povolanie, ktoré vyžaduje vysoké morálne a osobnostné predpoklady). Odvolací súd však neposudzoval vytýkané a ani iné aspekty súvisiace so vznesenou námietkou premlčania, keď len stroho v odôvodnení svojho písomného vyhotovenia rozhodnutia vo všeobecnosti konštatoval, že vznesenie námietky premlčania nemožno považovať za výkon práva v rozpore s dobrými mravmi.

Najvyšší súd Slovenskej republiky poukazuje na to, že judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva, ako aj z rozhodnutí Ústavného súdu Slovenskej republiky vyplýva, že tak základné právo podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, ako aj právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru v sebe zahŕňajú aj právo na rovnosť zbraní, kontradiktórnosť konania a odôvodnenie rozhodnutia (napr. II. ÚS 383/06).

Obsah práva na spravodlivý súdny proces nespočíva len v tom, že osobám nemožno brániť v uplatnení práva alebo ich diskriminovať pri jeho uplatňovaní. Obsahom tohto práva

je i relevantné konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky. Ak je toto konanie v rozpore s procesnými zásadami, porušuje ústavnoprávne princípy (napr. II. ÚS 85/06).

Zmyslom práva na súdnu ochranu je umožniť každému reálny prístup k súdu a tomu zodpovedajúcu povinnosť súdu o veci konať. Ak osoba (právnická alebo fyzická) splní predpoklady ustanovené zákonom, súd jej musí umožniť stať sa účastníkom konania so všetkými procesnými oprávneniami, ale aj povinnosťami, ktoré z tohto postavenia vyplývajú (viď nálezy Ústavného súdu Slovenskej republiky z 23. augusta 2001 II. ÚS 14/2001, z 13. novembra 2002 II. ÚS 132/02, III. ÚS 171/2006 z 5. apríla 2007).

Podľa § 157 ods. 2 O.s.p. v odôvodnení rozsudku súd uvedie, čoho sa navrhovateľ (žalobca) domáhal a z akých dôvodov, ako sa vo veci vyjadril odporca (žalovaný), prípadne iný účastník konania, stručne, jasne a výstižne vysvetlí, ktoré skutočnosti považuje za preukázané a ktoré nie, z ktorých dôkazov vychádzal a akými úvahami sa pri hodnotení dôkazov riadil, prečo nevykonal ďalšie navrhnuté dôkazy a ako vec právne posúdil. Súd dbá na to, aby odôvodnenie rozsudku bolo presvedčivé.

To, že právo na riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia patrí medzi základné zásady spravodlivého súdneho procesu, jednoznačne vyplýva z ustálenej judikatúry EŠLP. Judikatúra tohto súdu ale nevyžaduje, aby na každý argument strany, aj na taký, ktorý je pre rozhodnutie bezvýznamný, bola daná odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. Ak však ide o argument, ktorý je pre rozhodnutie rozhodujúci, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument (Ruiz Torija c. Španielsko z 9. decembra 1994, séria A, č. 303-A, s. 12, § 29; Hiro Balani c. Španielsko z 9. decembra 1994, séria A, č. 303-B; Georgiadis c. Grécko z 29. mája 1997; Higgins c. Francúzsko z 19. februára 1998).

Rovnako sa Ústavný súd Slovenskej republiky vyjadril k povinnosti súdov riadne odôvodniť svoje rozhodnutie v náleze III. ÚS 119/03-30. Vyslovil, že súčasťou obsahu základného práva na spravodlivý proces je aj právo účastníka konania na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t.j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (IV. ÚS 115/03).

Najvyšší súd Slovenskej republiky považuje za potrebné uviesť, že pri zmene rozhodnutia podľa § 220 O.s.p. odvolací súd nahrádza svojím rozhodnutím rozhodnutie súdu prvého stupňa. Jeho zmeňujúce rozhodnutie musí preto obsahovať úplné a výstižné zdôvodnenie. I odôvodnenie rozhodnutia odvolacieho súdu musí obsahovať výklad opodstatnenosti, pravdivosti, zákonnosti a spravodlivosti výroku rozhodnutia. Odvolací súd sa v odôvodnení svojho rozhodnutia musí vypoariadať so všetkými rozhodujúcimi skutočnosťami a jeho myšlienkový postup musí byť v odôvodnení dostatočne vysvetlený nielen poukazom na všetky skutočnosti zistené vykonaným dokazovaním, ale tiež s poukazom na právne závery, ktoré prijal. Niet v ňom miesta pre dohady a domnienky.

Zákonom požadované riadne a presvedčivé odôvodnenie písomnej formy rozhodnutí je nie len formálnou požiadavkou, ktorou sa má zamedziť vydaniu obsahovo nezdôvodnených, nepresvedčivých alebo neurčitých a nezrozumiteľných uznesení, ale má byť v prvom rade prameňom poznania úvah súdu tak v otázke zisťovania skutkového stavu veci, ako aj v právnom posúdení veci. Inak povedané, účelom odôvodnenia rozhodnutia predovšetkým je preukázať správnosť rozhodnutia a odôvodnenie súčasne musí byť i prostriedkom kontroly správnosti postupu súdu pri vydávaní rozhodnutí súdu., t.j. musí byť preskúmateľné. Tieto požiadavky napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu v časti odôvodnenia vznesenia námietky premlčania v súvislosti s rozporom s dobrými mravmi nespĺňa.

Bude preto jeho úlohou, aby v ďalšom konaní v tejto časti zvážil všetky skutočnosti prichádzajúce do úvahy pre prijatie námietky premlčania, prípadne pre odopretie jej účinkov a následne vo veci rozhodol.

Zo všetkých uvedených dôvodov dospel dovolací súd k záveru, že dovolaním napadnutý rozsudok odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci [§ 241 ods. 2 písm. c) O.s.p.]. Najvyšší súd Slovenskej republiky vzhľadom na uvedené svojím uznesením zrušil rozsudok odvolacieho súdu a vec vrátil Krajskému súdu v Nitre na ďalšie konanie (243b ods. 2 O.s.p.)

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova o trovách pôvodného a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.)

P o u ě n i e : Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 17. februára 2011

JUDr. Vladimír Magura, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia : Dagmar Falbová